

Яковлев Максим Володимирович, кандидат політичних наук, доцент,
керівник Школи політичної аналітики і доцент кафедри міжнародних
відносин Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
Україна
e-mail: yakovlevmv@ukma.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-7774-3513

ПРИКЛАДНЕ КОНСТРУЮВАННЯ КОНЦЕПТІВ У ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ ЗА МЕЖАМИ СЕМАНТИЧНОГО ПІДХОДУ

Методологічні дискусії щодо конструювання концептів політичної науки для прикладного кількісного та якісного емпіричного аналізу, що виходять за межі традиційного семантичного підходу до концептів як до термінів чи теоретичних конструктів, розглядаються в порівняльній перспективі на основі деконструкції причинно-наслідкового, онтологічного та реалістського бачення концептів, запропонованого американським дослідником Г. Гертцем.

Ключові слова: *концептосфера політичної науки, концептологія, міждисциплінарні лінгвістично-політологічні дослідження, політична теорія, методологія наукових досліджень.*

Постановка проблеми. Серед суспільствознавців станом на сьогодні немає єдиного підходу до визначення поняття «концепт» [1], однак усі науковці погоджуються, що концепти потрібні як для конструювання теорій [2], так і для прикладних емпіричних досліджень [3]. Метахтонні, тобто ключові для наукової галузі концепти становлять конститутивне осердя будь-якої наукової дисципліни: важко уявити собі політологію як дисципліну без її метахтонних концептів ВЛАДА (а саме так у лінгвістиці прийнято подавати концепти – великими літерами) чи ПОЛІТИКА або ПРАВО чи ЗАКОННІСТЬ для юриспруденції. Разом з тим ці концепти мають таку велику кількість трактувань і пояснень, що на їх позначення використовують терміни «сутнісно оспорювані концепти» [4] або «концепти-кочівники» [1], а деякі вчені навіть відверто заявляють, що «замість того, щоб давати визначення концепту... я волю імпліцитно його визначати через обговорення того, як його можна сконструювати» [5, р. 1]. Попри таку невизначеність науковці продовжують свої прикладні дослідження. Зазвичай, для того щоб не вдаватися в розлогі дискусії про значення терміна, прийнято подавати його етимологію, часи появи тер-

міну, а також окреслювати сферу значень, на які поширюється термін, тобто мовою логіки визначати зміст та обсяг поняття. Безумовно, концепти за своєю природою складніші за терміни, однак для прикладних цілей досліджень зазвичай їх зводять до термінів, здійснюють їх побіжний семантичний аналіз, а далі вже переходять до концептуалізації та операціоналізації під конкретні дослідницькі завдання. Основна проблема полягає в недостатньому теоретико-методологічному опрацюванні підходів, стратегій і тактик прикладного конструювання концептів, саме розгляду цієї проблеми присвячена ця стаття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Американський методолог, політолог і дослідник міжнародних відносин Г. Гертц є автором цитати про те, що краще не визначати концепти «напрямую», а через дискусію про те, в яких спосіб їх конструювати, імпліцитно давати їм визначення [5, р. 1]. Ідею про те, що деяким концептам у принципі дуже важко дати визначення, найкраще висловив у своїй доповіді «Товариству Аристотеля» (повна назва – «Товариство Аристотеля для систематичного дослідження філософії», засноване 1880 р., яке діє до цього часу і матеріали якого публікує видавництво Оксфордського університету) у березні 1956 р. британський філософ В. Б. Голлі, який промовисто назвав свою промову англійською мовою «*Essentially contested concepts*», що українською орієнтовно можна перекласти «Сутнісно оспорювані концепти», тобто такі концепти, що їх значення постійно є предметом дискусій та обговорень [4]. Знаковим для відбиття складності роботи з концептами стала публікація бельгійського філософа науки І. Стенгерс, яка запропонувала термін «*nomadic concepts*», що його українською можна передати, як «кочові концепти» [6]. Підходи до аналізу концептів упорядкував та розглянув Ф. Беренскеттер з Університету Лондона, який 2016 р. опублікував статтю з лаконічною назвою «Аналіз концептів» [7]. Безумовно, великий внесок до дослідження концептів, серед багатьох інших дослідників, зробили Дж. Сарторі [8], Дж. Геррінг [9], Д. Колліер [10], М. Ріхтер [11]. Утім їхні підходи згаданий уже Г. Гертц назвав *семантичними*, що для нього є синонімічним до традиційного обговорення смислу концепту на основі різних філософських позицій [5, р. 1–2], що контрастують з винятково утилітарним і прагматичним підходом Гертца, суровою вимогою якого до концепту є здатність формалізувати його до рівня математичних показників, можливість чітко виокремити критерії наявності чи відсутності ознак, сукупність яких і формує досліджуваний концепт.

Формулювання цілей. Таким чином, *мета* цієї статті полягає у виокремленні переваг і недоліків прикладних підходів до конструювання концептів політичної науки, які виходять за межі семіотичного аналізу значення конкретного концепту. Досягнення цієї мети потребує вирішення таких взаємопов'язаних завдань: 1) розкрити, в чому полягає причинно-наслідкове,

онтологічне та реалістське бачення концептів, запропоноване американським дослідником-політологом Г. Гертцем; 2) порівняти бачення Г. Гертца з підходами інших суспільствознавців до роботи з концептами; 3) проілюструвати ключові перешкоди в конструюванні чітко визначених концептів політичної науки, які б вирізнялися однозначністю тлумачень та легкістю технічної операціоналізації.

Виклад основного матеріалу. Попри те, що у примітці у вступі до своєї книги, що присвячена концептам у соціальних науках, Г. Гертц, як вже зазначалося раніше, заявляє, що йому більше цікаво не обговорювати значення концептів, а свого роду процесуально їх визначати через конструювання цих самих концептів [5, р. 1], пізніше він все ж дає цікаву цитату: «концепти є теоріями про онтологію: вони є теоріями про фундаментальні, конститутивні елементи феномену» [5, р. 5]. Він розгортає приклад і пояснює, що є державою загального добробуту та які послуги держава має надавати своєму населенню і які умови для нього створювати, щоб бути саме такою державою. Г. Гертц наводить таку ілюстрацію для того, щоб зняти певне напруження, про яке він пише так: «багатьом дослідникам, що працюють у кількісній традиції, провокативним [у визначенні] може видаватися слово “онтологічні”, водночас багато інтерпретативістів будуть протестувати проти мого слововжитку» [5, р. 5]. Для того щоб зняти напругу і наперед убезпечити себе від претензій з боку обох таборів дослідників – кількісних і якісних – Гертц наполягає на тому, що він досить «прямолінійно» (в оригіналі він вживає слово *straightforward*) використовує цей термін для позначення ключових характеристик феномену [5, р. 5].

Вочевидь, формувати концепти за допомогою «прямолінійного» визначення ключових характеристик якогось явища не завжди є легкою справою. Приміром, німецький дослідник Г. Фрітці, що займається спадщиною видатного німецького вченого М. Вебера, назвав свою минулорічну статтю так: «Концепт “сучасної держави” Макса Вебера» [12], однак дуже цікаво, що по самій статті не зрозуміло, чи вживав Вебер у принципі таке словосполучення як «сучасна держава», бо автор каже про «Weber's unlabelled definition of 'modern politics'» [11, с. 367], що приблизно можна перекласти як «*немарковане визначення*», тобто таке, яке не прописано чітко. Тоді схоже на те, що ми маємо концепт, визначення якого дослідники вже після Вебера вивели на основі пояснюваного ним феномену. Виходить, що концепт СУЧАСНА ДЕРЖАВА пройшов ономасіологічний шлях – від феномену до терміна, однак, безумовно, ми не можемо говорити, що в «сучасної держави» є якісь ключові характеристики, які були однаковими за часів Вебера і лишаються такими ж і в наші часи, на які можна було б «прямолінійно» вказати, як про це пише Гертц.

Дещо подібну ситуацію зустрічаємо в статті чеського дослідника М. Палецека, що вийшла також 2019 р. і яка присвячена метахтонному для низки дисциплін концепту КУЛЬТУРА [13]. Розглядаючи наукову спадщину видатного французького соціолога Еміля Дюркгайма, Палецек пише: «Дюркгайм говорив про суспільство, проте суспільство в його теорії відіграє точно таку ж роль, що культура» [13, р. 55]. Якщо роль «точно така», то на що «прямо-лінійно» (якщо скористатися слововжитком Гертца) вказував Дюркгайм – на культуру чи все ж на суспільство? Справедливим буде і питання про те, чи означає це твердження синонімію понять у Дюркгайма, а якщо так, то прямо-лінійного вказування на якісь чіткі властивості двох концептів, які є синонімами, бути не може – потрібен один концепт.

Окрім настільки очевидних «ігор зі словами», проілюстрованими вище, трапляються і більш складні випадки. Приміром, Р. Орсі, що працює в Токійському університеті, у своїй статті, присвяченій концепту Карла Шмітта GROSSRAUM (дослівний переклад з німецької: «великий простір»), що вийшла друком 2019 р., дає власне і досить складне визначення цьому концепту: «концепт *Großraum* є територіальною артикуляцією діалектики людське / не-людське, що проєктується зверху вниз» [14] і при цьому Р. Орсі стверджує, що саме це й мав на увазі у своїх працях К. Шмітт. Як видно з цього прикладу, онтологічна дискусія про смисл концепту може бути досить складною.

Отже, «прямо-лінійне» вказування на ключові для концепту ознаки є не легкою справою. Утім саме для того, щоб такі процедури в принципі були можливими, Г. Гертц наполягає на тому, що його підхід до концептів сповідує причинно-наслідкове, онтологічне і реалістське бачення концептів, у тому значенні, що: «воно є онтологічним, бо зосереджується на тому, що конституює феномен, причинно-наслідковим, бо ідентифікує онтологічні атрибути, які відіграють ключову роль у причинно-наслідкових гіпотезах, поясненнях та механізмах. Воно є реалістським, бо передбачає емпіричний аналіз явища» [5, р. 4]. Слід відзначити, що Гертц є дуже послідовним у своєму підході, бо перш ніж він заявляє про таке бачення концептів (на сторінці 5 своєї праці), на попередній сторінці він пише про те, за якими критеріями він оцінює якість визначень. Для нього хороше визначення – це таке визначення, що задовольняє такі дослідницькі потреби: 1) формування гіпотез; 2) пошук пояснень; 3) встановлення причинно-наслідкових зв'язків [5, р. 4]. Для втілення цього утилітарного бачення концептів через одну сторінку Гертц виділяє три *рівні концептів*, а саме: *базовий* або «когнітивно основний», *вторинний* рівень конститутивних вимірів концепту та *рівень даних* або *індикаторів* [5, р. 6]. Отже, цей підхід є прагматично-утилітарним, певною мірою механістичним і, зрештою, орієнтованим більше на кількісну дослідницьку традицію.

Якщо говорити про механістичний підхід до формування концептів, то норвезький дослідник С. Гундерсен підійшов до питання з досить радикальних позицій: на його думку, будь-яке механістичне визначення в принципі може становити загрозу соціальним наукам. Хід його думок дуже цікавий: пояснення на основі механізмів (англ. *mechanism-based explanations*), можуть вести до біологічного і психологічного редукціонізму соціальних процесів, а це загрожує автономності суспільствознавчих дисциплін, оскільки: «дисципліна є автономною, якщо нею не керують і якщо її не обмежують інші дисципліни, а оскільки психологія і біологія пояснюють поведінку людини, то може скластися враження, що соціальні науки втратять свою автономію, або навіть будуть замінені психологією та біологією» [15, р. 36]. Звісно, норвезькому культурологу можна закинути, що він перебільшує ризики і малює ефемерну загрозу, але тверезе зерно в його критиці полягає саме в тому, що механістичні пояснення складних суспільно-політичних процесів вочевидь в кінцевому результаті призведуть до редукціонізму.

Орієнтація на кількісну методологію, яку помітно в підході Г. Гертца, безумовно, має свої плюси. Якщо наука орієнтується винятково на теоретичні дискусії, то існує ризик, що це сталося з країнами Латинської Америки (і тривало до середини ХХ ст.), «парадигми, теорії та підходи, а не методи чи аналітичні техніки, визначали питання про суспільні проблеми» [16, р. 53]. З другої половини ХХ ст. методологія поступово почала займати центральне місце в поясненні соціальних процесів у країнах Латинської Америки, тож ситуація пішла на покращення. Разом з тим очевидною є потреба в балансуванні між «парадигмами, теоріями та підходами» та винятково методологією, особливо кількісною. Якщо оперувати винятково чисельними показниками, то слід мати на увазі, що «використання чисел створює ілюзію визначеності та чіткості, що часто не відповідає невизначеності, якою характеризуються складні та багатовимірні проблеми політики (*policy issues*)» [17, р. 1041]. Відповідно конструювання концепту потребує балансування між теорією та математичною квантифікацією ключових ознак концепту. Як пише іспанська дослідниця М. Діас-Перальта, «концептуалізація – це взаємодія індивіда з його оточенням, особливо з його соціальним контекстом» [18, р. 130]. Як же ж за допомогою визначення концепту охопити ці всі нюанси? Це, безумовно, складне завдання, про яке дослідник Г. Бер взагалі пише, що «проблеми ХХІ ст. вимагають радикальної уяви» [19, р. 1224], отже потрібно по-особливому підходити до опрацювання концептів, що він ілюструє власним прикладом, розробляючи «політичний концепт ВІДВОРОТНОСТІ (англ. *reversibility*) у міжнародних відносинах» [19]. Іншими прикладами докладання якщо не «радикальної уяви», то щонайменше суттєвих зусиль до конструювання концептів, можуть бути такі концепти, як ДРУЖБА [20] або САМО-

ПЕРЕВОРОТ (мається на увазі один з «видів» державних переворотів у країнах Латинської Америки в оригіналі, іспанською мовою *autogolpe*) [21] чи АВТЕНТИЧНІСТЬ у політичному сенсі [22].

Наведені приклади ілюструють труднощі в застосуванні підходу Г. Гертца і можуть вказувати на його обмеження, хоча насправді його підхід має і спільні риси з якісною дослідницькою традицією, яка теж стикається з подібними викликами. Приміром, візьмемо політологічний концепт КЛІЄНТИЛІЗМ і подивимося, як його за допомогою однозначно не кількісного, а виразно якісного – етнографічного – підходу пропонують досліджувати науковці із США Х. Ауєро та К. Бензекрі. На їхню думку, *клієнтилізм* є частиною «практичної логіки політичного панування» [23, р. 179], отже, він є «вкорієним у щоденне життя» і має «рутинний та персоніфікований характер» [23, р. 180–181]. Таке бачення клієнтилізму Х. Ауєро та К. Бензекрі конструюють на основі концепції *габітусу* Бурдьє, і їхній підхід дозволяє їм дослідити клієнтилізм за допомогою етнографічних методів. Отже, їх теж можна назвати прагматичними утилітаристами, яким зі своїм кількісним підходом є і Г. Гертц.

Варто відзначити, що й у використанні кількісної традиції Г. Гертц вочевидь не є самотнім дослідником. У своїй книзі він використовує підхід «нечітких множин» (англ. *fuzzy-set*), що базується на Булевій алгебрі й до популяризації якого в суспільствознавчих дисциплінах особливих зусиль доклав видатний науковець Ч. Регін [24], якого у своїй праці згадує і на якого покликається Г. Гертц. В основі цього підходу є визначення наявності чи відсутності ключових ознак для того, щоб емпірично ідентифікувати характеристики концепту, що математично позначається як 0 у випадку повної відсутності ознаки, 1 – коли є повноцінна її наявність (відповідно, між ними можливі й «проміжні форми» у вигляді неповної ознаки, але обсяг цієї статті не дозволяє зупинитися на цьому аспекті детальніше). Приміром, Р. Беверидж з Університету Глазго розглядає подібну проблематику в процесі визначення концепту ДЕПОЛІТИЗАЦІЯ, коли пише, що «для того, щоб деполітизацію критикувати, її потрібно емпірично ідентифікувати» [25], а для цього необхідно розібратися, за якими ознаками вона співвідноситься з поняттями *пост-політика* та *анти-політика*, тобто які ознаки характеризують їх, а які – саме деполітизацію [25, р. 592]. Р. Беверидж не будує таблиць достатніх та необхідних умов для визначення *деполітизації*, як це робить Г. Гертц, проте по статті видно, що запропонований у ній підхід суголосний уявленню про атрибути концептів, можливості пошуку його ознак чи фіксації їх відсутності тощо.

Отже, побіжний порівняльний аналіз підходу Г. Гертца до визначення концептів, який в основі своїй є утилітарно-прагматичним та орієнтованим на кількісну дослідницьку традицію, перегукується з підходами інших науковців,

що займаються опрацюванням концептів. Визначивши це, можемо перейти до останнього завдання, а саме виокремлення тих чинників, що ускладнюють однозначне й чітке визначення концептів. Як уже згадувалося на початку статті, британський філософ В. Б. Голлі ще 1956 р. ввів в обіг поняття «сутнісно оспорювані концепти». Варто зауважити, що він мав на увазі не тільки і не стільки концепти, щодо яких постійно точаться дискусії, а саме *природу* чи *сутність* концептів, визначення яких, приміром, вимагає ціннісного підходу [26, р. 10–19]. Оцей чинник – ціннісний вимір концепту – є однією з виділених Голлі «умов сутнісної оспорюваності» (англ. *conditions of essential contestedness*), яких він усього виділив сім, і ретельний розгляд кожного з них не вписується в обсяги цієї статті. Утім Голлі започаткував дискусію про природу політичних концептів саме з позицій їх наперед заданої невизначеності. Дискусію про природу таких концептів не слід вести в категоріях бінарної опозиції «добре – погано», оскільки, вочевидь, з практичних міркувань дослідникам було б зручніше мати чітке й однозначне визначення концепту, і з такої позиції «сутнісна оспорюваність» є явищем негативним. Проте також варто задатися питанням про майбутнє науки: якби метахтонні для неї концепти були чітко визначуваними, то їх можна було визначити «раз і назавжди» та зупинити їх обговорення, припинити наукові дискусії, а це однозначно «погано» для будь-якої науки... Дослідник із США М. В. Спайсер у своїй статті 2018 р. розглянув питання про «сутнісну оспорюваність» дуже важливого концепту ДЕМОКРАТІЯ і значення, яке спірна природа цього терміна має не лише для політичної науки, а й для прикладної галузі публічного адміністрування [27]. М. В. Спайсер визнає, що «значення політичних концептів неможна відокремити від політичних практик» [27, р. 730], але найважливішим є те, що він не тільки «не нарікає» на той факт, що концепти на кшталт *демократія* не мають однозначного визначення, а й вказує на позитивний аспект спірності: «визнання ідеї сутнісно оспорюваних концептів є... важливим для захисту та сприянню політики як практики (англ. *practice of politics*) тому що таке визнання наснажує партії, що сперечаються щодо цих концептів, узгоджувати свої відмінні погляди шляхом аргументації, а не за допомогою сили чи насилля» [27, р. 726].

Вочевидь, сама природа концептів, якою займається політична наука, вимагає і потребує, щоб їх значення постійно дискутувалися. Візьмемо, приміром, СВОБОДУ: цей концепт однозначно матиме різниці тлумачення в межах, наприклад, лібералізму, соціалізму чи консерватизму, і жоден науковець, що стоїть на засадах наукової нейтральності, не зможе стверджувати, що ідеологічне потрактування СВОБОДИ як концепту в межах якоїсь однієї політичної ідеології «об'єктивно» є кращим за його бачення крізь призму іншої ідеології. Зрештою, як пише А.-І. Хювенен з Університету Тампере, «концеп-

ти розробляються для того, щоб явища ставали чіткіше видимими» [28, р. 32], отже, люди з різними політичними позиціями мають право для себе прояснювати ті явища, що вважають першочерговими на суспільно-політичному порядку денному, і саме тому можна вважати, що спірність є ключовою ознакою тих концептів, що є сутнісно політичними [29, р. 424].

Висновки. Викладений у статті матеріал дозволяє зробити такі висновки:

1) причинно-наслідкове, онтологічне та реалістське бачення концептів, запропоноване американським дослідником-політологом Г. Гертцем, є утилітарним підходом, в межах якого концепти розглядаються не з позицій філософських дискусій чи «спірних моментів», а винятково з прагматичних міркувань прикладних дослідницьких тем, для потреб яких концепти розкладають до рівня показників (який є останнім – третім – рівнем багаторівневої структури концептів, запропонованої Г. Гертцем), за якими дослідники визначають наявність чи відсутність ознак досліджуваного явища; 2) свій підхід до конструювання концептів Г. Гертц протиставляє традиційному підходу, який він називає *семантичним*, оскільки для нього, на думку автора, ключовою є дискусія про сутність явища, а надання визначення в ньому синонімічне розкриттю суті концепту як такого, що позначає конкретне досліджуване явище; підхід Г. Гертца перегукується з дуже практичним і математично формалізованим підходом до дослідження випадків (кейс-стаді), розробленим Ч. Регіном, який активно пропагує застосування логіки й математики нечітких множин, елементи яких також застосовуються в роботі Г. Гертца (який покликається на праці Ч. Регіна), і це наближає його підхід до кількісної дослідницької традиції; разом з тим, порівняння бачення концептів Г. Гертца з підходами інших суспільствознавців до роботи з ними вказує на спільне бачення важливості протиставлення досліджуваного явища та його антитези (як у наведеному прикладі *пост*-політики, *анти*-політики та *не*-політики); утилітаризм роботи з концептами вочевидь притаманний не лише кількісній дослідницькій традиції, на яку опирається Г. Гертц, але, як показують наведені у статті приклади, такі підходи зустрічаються і в якісній традиції, що проілюстровано етнографічним дослідженням феномену клієнтізму; 3) ключовою перешкодою конструюванню чітко визначених та однозначних концептів політичної науки є сама природа таких концептів, на позначення якої британський філософ В. Б. Голлі в середині минулого століття запропонував поняття «сутнісно оспорювані концепти»; політичні концепти не можуть вирізнятися однозначністю тлумачень не тому, що вони викликають гарячі дискусії щодо значень, а тому що за своєю суттю ці концепти містять такі складові, що вимагають застосування ціннісних суджень, ідеологічних позицій, вписування у конкретний суспільно-політичний контекст; ідеальний стан чіткої визначеності кожного політичного концепту означав би не лише спрощення технічної операціона-

лізації категоріально-понятійного апарату політичної науки, а й призвів якщо не до кінця її як науки, то принаймні зупинив би її розвиток, оскільки визначити поняття раз і назавжди означало б припинити теоретико-методологічні дискусії про значення, конотації, неоднозначні смисли складних понять, що позначають не менш складні суспільно-політичні явища та владні відносини;

4) отже, ключовою перевагою прагматичного підходу до визначення концептів, що виходить за межі семантичних дискусій про смисли термінів, є утилітарна можливість прикладних досліджень, у яких значення концепту реконструюється шляхом пошуку його сутнісних характеристик, що їх можна ідентифікувати за допомогою методів як кількісної, так і якісної дослідницької традиції; утім такий підхід обмежує можливість теоретико-методологічних дискусій про значення ключових концептів, а саме такі аргументовані дискусії про зміст та обсяг ключових понять політики є невід'ємною складовою демократичних практик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Greene C. Nomadic Concepts, Variable Choice, and the Social Sciences. *Philosophy of the Social Sciences*. 2019. Vol. 50, Issue 1. P. 3–22.
2. Hay C. *Political Analysis: A Critical Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2002. xiii, 314 p.
3. Robison J., Stevenson R. T., Druckman J. N., Jackman S., Katz J. N., Vavreck L. An Audit of Political Behavior Research. *SAGE Open*. 2018. Vol. 8, Issue 3. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244018794769> (accessed: 28.02.2020).
4. Gallie W. B. Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society*. 1956. Vol. 56. P. 167–198.
5. Goertz G. *Social Science Concepts. A User's Guide*. Princeton: Princeton University Press, 2006. xi, 296 p.
6. D'une science à l'autre: des concepts nomades / D. Andler ... [et al.]; sous la direction de Isabelle Stengers. Paris: Seuil, 1987. 387 p.
7. Berenskoetter F. Approaches to Concept Analysis. *Millennium: Journal of International Studies*. 2016. Vol. 45, Issue 2. P. 151–173.
8. Sartori G. Concept Misformation in Comparative Politics. *American Political Science Review*. 1970. Vol. LXIV, No. 4. P. 1033–1053.
9. Gerring J. *Social science methodology: a unified framework*. 2nd ed. Cambridge: New York: Cambridge University Press, 2012. xxv, 495 p.
10. Collier D., Mahon J. E. Conceptual 'Stretching' Revisited: Adapting Categories in Comparative Analysis. *American Political Science Review*. 1993. Vol. 87, Issue 4. P. 845–855.
11. Richter M. *The history of political and social concepts: a critical introduction*. New York: Oxford University Press, 1995. vii, 204 p.

12. Fitzi G. Max Weber's concept of 'modern politics'. *Journal of Classical Sociology*. 2019. Vol. 19, Issue 4. P. 361–376.
13. Palecek M. The evolution of 'culture': Juggling a concept. *Anthropological Theory*. 2019. Vol. 20, Issue 1. P. 53–76.
14. Orsi R. On the relevance of Carl Schmitt's concept of *Großraum* in contemporary international politics. *Journal of International Political Theory*. 2019. URL: <https://doi.org/10.1177/1755088219874431> (accessed: 28.02.2020).
15. Gundersen S. Mechanism-based Explanations versus Autonomy in the Social Sciences. *Sociological Bulletin*. 2018. Vol. 67, Issue 1. P. 35–50.
16. Barrientos Del Monte F. From Sociological Interpretation to Political Science. *Latin American Perspectives*. 2017. Vol. 45, Issue. 2. P. 51–61.
17. Kovacic Z. Conceptualizing Numbers at the Science – Policy Interface. *Science, Technology, & Human Values*. 2018. Vol. 43, Issue 6. P. 1039–1065.
18. Diaz-Peralta M. Metaphor and ideology: Conceptual structure and conceptual content in Spanish political discourse. *Discourse & Communication*. 2018. Vol. 12, Issue 2. P. 128–148.
19. Behr H. Towards a political concept of reversibility in international relations: Bridging political philosophy and policy studies. *European Journal of International Relations*. 2019. Vol. 25, Issue 4. P. 1212–1235.
20. Smith G. M. Friendship as a Political Concept: A Groundwork for Analysis. *Political Studies Review*. 2018. Vol. 17 Issue 1. P. 81–92.
21. Marsteintredet L., Malamud A. Coup with Adjectives: Conceptual Stretching or Innovation in Comparative Research? *Political Studies*. 2019. URL: <https://doi.org/10.1177/0032321719888857> (accessed: 28.02.2020).
22. Umbach M., Humphrey M. *Authenticity: The Cultural History of a Political Concept*. London: Palgrave Macmillan, 2018. ix, 144 p.
23. Auyero J., Benzecry C. The Practical Logic of Political Domination: Conceptualizing the Clientelist Habitus. *Sociological Theory*. 2017. Vol. 35, Issue 3. P. 179–199.
24. Ragin Ch. C. *Redesigning social inquiry fuzzy sets and beyond*. Chicago: University of Chicago Press, 2008. viii, 225 p.
25. Beveridge R. The (Ontological) Politics in Depoliticisation Debates: Three Lenses on the Decline of the Political. *Political Studies Review*. 2017. Vol. 15, Issue 4. P. 589–600. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1478929916664358> (accessed: 28.02.2020).
26. Grafstein R. A Realist Foundation for Essentially Contested Political Concepts. *The Western Political Quarterly*. 1988. Vol. 41. Issue 1. P. 9–28.
27. Spicer M. W. What Do We Mean by Democracy? Reflections on an Essentially Contested Concept and Its Relationship to Politics and Public Administration. *Administration & Society*. 2018. Vol. 51, Issue 5. P. 724–748.
28. Hyvönen A.-E. Careless Speech: Conceptualizing Post-Truth Politics. *New Perspectives*. 2018. Vol. 26, No. 3. P. 31–55.
29. Boulay H. Essentially Contested Concepts and the Teaching of Political Science. *Teaching Political Science*. 1977. Vol. 4, No. 4. P. 423–433.

REFERENCES

1. Greene, C. (2019). Nomadic Concepts, Variable Choice, and the Social Sciences. *Philosophy of the Social Sciences*, 50(1), 3–22.
2. Hay, C. (2002). *Political Analysis: A Critical Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
3. Robison J., Stevenson R. T., Druckman J. N., Jackman S., Katz J. N., Vavreck L. (2018). An Audit of Political Behavior Research. *SAGE Open*, 8(3). Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244018794769>
4. Gallie, W. B. (1956). Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 56, 167–198.
5. Goertz, G. (2006). *Social Science Concepts. A User's Guide*. Princeton: Princeton University Press.
6. Stengers, I. (Ed.) (1987). D'une science à l'autre: des concepts nomades / D. Andler... [et al.]. Paris: Scuil.
7. Berenskoetter, F. (2016). Approaches to Concept Analysis. *Millennium: Journal of International Studies*, 45(2), 151–173.
8. Sartori, G. (1970). Concept Misformation in Comparative Politics. *American Political Science Review*, LXIV(4), 1033–1053.
9. Gerring, J. (2012). *Social science methodology: a unified framework*. 2nd ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
10. Collier, D. & Mahon, J. E. (1993). Conceptual 'Stretching' Revisited: Adapting Categories in Comparative Analysis. *American Political Science Review*, 87(4), 845–855.
11. Richter, M. (1995). *The history of political and social concepts: a critical introduction*. New York: Oxford University Press.
12. Fitzi, G. (2019). Max Weber's concept of 'modern politics'. *Journal of Classical Sociology*, 19(4), 361–376.
13. Palecek, M. (2019). The evolution of 'culture': Juggling a concept. *Anthropological Theory*, 20(1), 53–76.
14. Orsi, R. (2019). On the relevance of Carl Schmitt's concept of *Großraum* in contemporary international politics. *Journal of International Political Theory*. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/1755088219874431>
15. Gundersen, S. (2018). Mechanism-based Explanations versus Autonomy in the Social Sciences. *Sociological Bulletin*, 67(1), 35–50.
16. Barrientos Del Monte, F. (2017). From Sociological Interpretation to Political Science. *Latin American Perspectives*, 45(2), 51–61.
17. Kovacic, Z. (2018). Conceptualizing Numbers at the Science – Policy Interface. *Science, Technology, & Human Values*, 43(6), 1039–1065.
18. Diaz-Peralta, M. (2018). Metaphor and ideology: Conceptual structure and conceptual content in Spanish political discourse. *Discourse & Communication*, 12(2), 128–148.
19. Behr, H. (2019). Towards a political concept of reversibility in international relations: Bridging political philosophy and policy studies. *European Journal of International Relations*, 25(4), 1212–1235.

20. Smith, G. M. (2018). Friendship as a Political Concept: A Groundwork for Analysis. *Political Studies Review*, 17(1), 81–92.
21. Marsteintredet, L. & Malamud, A. (2019). Coup with Adjectives: Conceptual Stretching or Innovation in Comparative Research? *Political Studies*. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0032321719888857>
22. Umbach, M. & Humphrey, M. (2018). *Authenticity: The Cultural History of a Political Concept*. London: Palgrave Macmillan.
23. Auycro, J. & Benzecry, C. (2017). The Practical Logic of Political Domination: Conceptualizing the Clientelist Habitus. *Sociological Theory*, 35(3), 179–199.
24. Ragin, Ch. C. (2008). *Redesigning social inquiry fuzzy sets and beyond*. Chicago: University of Chicago Press.
25. Beveridge, R. (2017). The (Ontological) Politics in Depoliticisation Debates: Three Lenses on the Decline of the Political. *Political Studies Review*, 15(4), 589–600. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1478929916664358>
26. Grafstein, R. (1988). A Realist Foundation for Essentially Contested Political Concepts. *The Western Political Quarterly*, 41(1), 9–28.
27. Spicer, M. W. (2018). What Do We Mean by Democracy? Reflections on an Essentially Contested Concept and Its Relationship to Politics and Public Administration. *Administration & Society*, 51(5), 724–748.
28. Hyvönen, A.-E. (2018). Careless Speech: Conceptualizing Post-Truth Politics. *New Perspectives*, 26(3), 31–55.
29. Boulay, H. (1977). Essentially Contested Concepts and the Teaching of Political Science. *Teaching Political Science*, 4(4), 423–433.

Яковлев Максим Владимирович, кандидат политических наук, доцент,
руководитель Школы политической аналитики и доцент кафедры
международных отношений Национального университета
«Киево-Могилянская академия»,
Украина

ПРИКЛАДНОЕ КОНСТРУИРОВАНИЕ КОНЦЕПТОВ В ПОЛИТИЧЕСКОЙ НАУКЕ ЗА ПРЕДЕЛАМИ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Методологические дискуссии касательно конструирования концептов политической науки для прикладного количественного и качественного эмпирического анализа, выходящие за рамки традиционного семантического подхода к концептам как к терминам или теоретическим конструктам, рассматриваются в сравнительной перспективе на основе деконструкции причинно-следственного, онтологическо-

го и реалистского видения концептов, предложенного американским исследователем Г. Гертцем.

Ключевые слова: концептосфера политической науки, концептология, междисциплинарные лингвистически-политологические исследования, политическая теория, методология научных исследований.

Yakovlyev Maksym Volodymyrovych, Ph.D. (Political Sciences), Associate Professor, Head of School for Policy Analysis and Associate Professor at the Department of International Relations, National University of Kyiv-Mohyla Academy, Ukraine

APPLIED CONSTRUCTION OF CONCEPTS IN POLITICAL SCIENCE BEYOND THE SEMANTIC APPROACH

Problem setting. *It has always been recognized by different scholars of social sciences that concepts are essential both to theory construction in different scientific realms as well as to applied research. A practical approach to concepts suggests that concepts, however complicated they might be, should be, in essence, boiled down to measurable indicators that, in turn, can be thoroughly studied by applying qualitative or quantitative approaches. Discussion around the nature of the concepts in social science in general and particularly in the political science brought about a number of terms to denote the concepts like «essentially contested concepts» or «nomadic concepts». In order to avoid the bothersome discussion of the meaning of concepts, a prominent American scholar of social science research methodology and international relations G. Goertz said that he preferred to define concepts implicitly through a discussion of how they could be constructed. He coined the term «semantic approach» to denote the traditional approach to concepts and his alternative approach is what this article critically analyzes in comparison to other approaches to concepts' studies, including the traditional ones.*

Recent research and publications analysis. *A great number of scholars contributed to the studies of concepts, among them G. Sartori, J. Gerring, Ch. Ragin, D. Collier, M. Richter and others. After W. B. Gallie coined the expression «essentially contested concepts» in 1956, a discussion on the phenomenon of «contestedness» of social and political concepts has commenced and never stopped. Among the very recent contributions to analysis of concepts the papers of M. W. Spicer, E. Berenskoetter and C. Greene should be mentioned.*

Paper objective *is to identify both advantages and disadvantages of applied approaches to political concepts' construction that go beyond the traditional semantic approach and that, in turn, implies a closer examination of a causal, ontological, and realist view of concepts, suggested by G. Goertz, followed by a comparison with other perceptions of concepts, and supplemented by illustrations of why it is very difficult to provide a strict technical definition for the most important political science concepts.*

Paper main body. The approach of G. Goertz is analysed, contrasted and compared to other approaches to defining social and political concepts, including those that are not as pragmatic and utilitarian as the one suggested by Goertz. A number of illustrations are drawn from very recent (published 2017 and after) papers with examples of different concepts: 'authenticity', 'friendship', 'autogolpe', 'modern politics', 'reversibility', 'culture', 'depoliticisation', 'post-truth politics' and others. Some examples are taken from a clearly qualitative research traditions like an ethnographic approach to the study of 'clientelism' as 'everyday political practice' in order to demonstrate that not only a quantitative approach (G. Goertz is famous for using fuzzy-sets to deconstruct the concepts) can be pragmatic and utilitarian.

Conclusions of the research. A causal, ontological, and realist view of concepts, suggested by G. Goertz, has its advantages since it enables a practical empirical study of a concept after it is boiled down to a level of indicators that can be studied primarily by quantitative methods. The limitation of such a view is caused by refusal to go deeper into the theoretical and methodological discussions of the nature of a given political concept. Many concepts in political science cannot be defined in straightforward manner suggested by G. Goertz because they are «essentially contested» to use the terms of W. B. Gallie, but also because such contestedness is caused by the nature of the concept that has to be constantly redefined and re-evaluated through different ideological lenses. To provide a clear and ultimate definition for a political science would mean to stop the methodological and theoretical debate about such a concept and that would basically mean to halt the development of political science.

Keywords: political science concepts, concepts' sphere of political science, interdisciplinary linguistic-political studies, political theory, social science research methodology.

